

(Original Articles)

Experiences in Gerontological Nursing Practicum of the Third year Air Force Student Nurses, Royal Thai Air Force Nursing College

Thanradee Prabripoo M.N.S. (Adult nursing), Junyaporn Mongkol (Gerontological nursing)

Royal Thai Air Force Nursing College

tom_1914@hotmail.com

Objective : The objective of the study aimed to study the experiences in Gerontological Nursing Practicum of Air Force Student Nurses.

Materials and method : This study was qualitative research. Participants were 54 third year Air Force Student Nurses, academic year 2017. Data were collected by assigning the students to write about their experiences in Gerontological Nursing Practicum. Data were analyzed by content analysis.

Results : Finding revealed three major themes 1) Assignment: proper time to be trained and congruence to the course syllabus in nursing practice; 2) Variety knowledge: learning how to apply aging theory, comprehensive geriatric assessment, and how to link aging theory, pathophysiology, health problems, and nursing care; and 3) Perceive of elderly status: value of the elderly and the needs to understand and caring mind.

Conclusion : This finding can be used as baseline data to enhance the nursing knowledge for nursing students.

Keywords : Experience, Nursing practice, Gerontological

Royal Thai Air Force Medical Gazette, Vol. 64 No. 3 September - December 2018

(นิพนธ์ต้นฉบับ)

ประสบการณ์การฝึกปฏิบัติวิชาชีพการพยาบาลผู้สูงอายุของ นักเรียนพยาบาลทหารอากาศ ชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยพยาบาลทหารอากาศ

ธัญรดี ปราบริปู พย.ม.*, จรรยาภรณ์ มงคล พย.ม.

ภาควิชาการพยาบาลผู้ใหญ่, กองการศึกษา, วิทยาลัยพยาบาลทหารอากาศ

วัตถุประสงค์ : เพื่อศึกษาประสบการณ์การฝึกปฏิบัติวิชาชีพการพยาบาลผู้สูงอายุ ของนักเรียนพยาบาลทหารอากาศ วัตถุประสงค์และวิธีการ : การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักเรียนพยาบาลทหารอากาศ ชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 54 คน รวบรวมข้อมูลโดยมอบหมายให้นักเรียนพยาบาลเขียนบอกเล่าประสบการณ์ในการฝึกปฏิบัติการพยาบาล วิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย : นักเรียนพยาบาลทหารอากาศ ชั้นปีที่ 3 มีประสบการณ์การฝึกปฏิบัติวิชาชีพการพยาบาลผู้สูงอายุ แบ่งออกเป็นแก่นเนื้อหาหลัก (major themers) 3 ประการ ได้แก่ 1) งานมอบหมาย มีปริมาณงานเหมาะสมกับเวลา และงานที่ได้รับมอบหมายสอดคล้องกับลักษณะวิชาชีพการพยาบาล 2) ความรู้หลากหลาย ได้เรียนรู้การเชื่อมโยงทฤษฎีการสูงอายุ การฝึกทักษะการประเมินสุขภาพของผู้สูงอายุด้วยแบบประเมินสุขภาพผู้สูงอายุแบบสมบูรณ์ การเชื่อมโยงปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ กับพยาธิสภาพและการพยาบาล 3) การรับรู้ความเป็นผู้สูงอายุ รับรู้ว่าผู้สูงอายุมีคุณค่า ต้องการความเข้าใจและความเอาใจใส่

สรุป : ผลการวิจัยที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนพยาบาลทหารอากาศ เพื่อใช้ในการจัดประสบการณ์การฝึกปฏิบัติวิชาชีพการพยาบาลผู้สูงอายุที่เหมาะสม

คำสำคัญ : ประสบการณ์ปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุ

บทนำ

จากโครงสร้างประชากรโลกมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) องค์การสหประชาชาติ (UN) ได้ทำการคาดการณ์ว่าประชากรโลกมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นประมาณ 1.4 พันล้านคน ในปี พ.ศ. 2573⁽¹⁾ เช่นเดียวกับสถานการณ์ของประเทศไทย จากการคาดการณ์ของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม ในปี พ.ศ. 2565⁽²⁾ อัตราการเพิ่มของประชากรของไทยจะลดลง ซึ่งสะท้อนการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบมากขึ้น และในปี พ.ศ. 2579 จะส่งผลให้โครงสร้างประชากรไทยเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ ปัจจุบันมีผู้สูงอายุประมาณ 11 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 16.5 ของประชากรทั้งประเทศ การเพิ่มของประชากรสูงอายุยังสะท้อนการเพิ่มขึ้นของภาระทางการคลังจากจำนวนประชากรที่อยู่ในวัยพึ่งพิงทั้งในเชิงเศรษฐกิจสังคมและสุขภาพ การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุส่งผลให้ภาระค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพเพิ่มขึ้นเนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังและมีภาวะทุพพลภาพเพิ่มขึ้นตามอายุที่มากขึ้นส่งผลให้ความชุกของโรคที่เกี่ยวข้องกับความเสื่อมถอยของอวัยวะจะเพิ่มขึ้นซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรคเรื้อรังที่ต้องการระบบบริการฟื้นฟูสุขภาพและการดูแลระยะยาว ส่งผลให้รายจ่ายด้านสุขภาพของประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นเกิดจากปัจจัยร่วมที่สำคัญ 2 ปัจจัยคือ ค่าใช้จ่ายทางสุขภาพที่สูงขึ้นตามอายุและค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ “ก่อนการเสียชีวิต”⁽³⁾ จากรายงานการสำรวจสุขภาพผู้สูงอายุไทย ปี 2556 พบว่าผู้สูงอายุไทยร้อยละ 95 มีความเจ็บป่วยด้วยโรคหรือปัญหาสุขภาพ ได้แก่ โรคความดันโลหิตสูง ร้อยละ 41, โรคเบาหวาน ร้อยละ 18, ข้อเข่าเสื่อม ร้อยละ 9, เป็นผู้พิการ ร้อยละ 6, โรคซึมเศร้า ร้อยละ 1 และผู้ป่วยนอนติดเตียง ร้อยละ 1 มีเพียงร้อยละ 5 เท่านั้นที่ไม่มีโรคหรือปัญหาสุขภาพ⁽⁴⁾

จากแนวโน้มสังคมไทยที่กำลังก้าวเข้าสู่ภาวะสังคมผู้สูงอายุ ทำให้ในอนาคตปัญหาสุขภาพส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ เนื่องจากวัยสูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความต้องการการบริการสุขภาพและมีความคาดหวังด้านคุณภาพบริการเพิ่มมากขึ้น การให้การพยาบาลผู้สูงอายุจึงต้องการการปฏิบัติการพยาบาลที่ละเอียดอ่อน พยาบาลวิชาชีพจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ความชำนาญด้านการพยาบาลผู้สูงอายุทั้งในเรื่องของความรู้ความเข้าใจธรรมชาติของผู้สูงอายุด้าน

ร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยผสมผสานกับความรู้ทางทฤษฎีผู้สูงอายุ ซึ่งจะช่วยให้พยาบาลวิชาชีพสามารถประเมินปัญหาและตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งการเรียนการสอนในสาขาพยาบาลศาสตรภาคปฏิบัติจะทำให้นักเรียนพยาบาลได้เรียนรู้และฝึกทักษะจากประสบการณ์จริงกับผู้ป่วยโดยตรง สามารถฝึกปฏิบัติการพยาบาลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมทางการพยาบาลซึ่งเป็นรากฐานการเป็นพยาบาลที่ดี มีเมตตา ประกอบไปด้วยความรู้และคุณธรรม ส่งเสริมความเชี่ยวชาญในอนาคตเพื่อจบไปเป็นพยาบาลวิชาชีพที่มีคุณภาพต่อไป⁽⁵⁾ อีกทั้งวิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ให้การดูแลและปฏิบัติกับมนุษย์ และจะผิดพลาดไม่ได้เพราะอาจเกิดอันตรายต่อชีวิตของผู้ป่วยได้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาทักษะการฝึกปฏิบัติการพยาบาลอย่างต่อเนื่อง⁽⁶⁾

วิทยาลัยพยาบาลทหารอากาศ กรมแพทย์ทหารอากาศ เป็นสถาบันการศึกษาในสังกัดกองทัพอากาศ มีหน้าที่ผลิตพยาบาลวิชาชีพ เพื่อให้บริการด้านสุขภาพแก่ข้าราชการครอบครัวของข้าราชการกองทัพอากาศตลอดจนประชาชนทั่วไป เล็งเห็นถึงความสำคัญของการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย ได้มีการเตรียมความพร้อมในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุให้แก่แก่นักเรียนพยาบาลทหารอากาศ โดยจัดให้มีการเรียนการสอนด้านการพยาบาลผู้สูงอายุทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อให้แก่นักเรียนพยาบาลมีทักษะในการประเมินภาวะสุขภาพและการคัดกรองภาวะเสี่ยงด้านสุขภาพ สามารถให้การดูแลผู้สูงอายุทั้งในภาวะปกติ ภาวะเสี่ยง ภาวะวิกฤต ภาวะเจ็บป่วยเรื้อรัง และระยะสุดท้ายของชีวิต ตลอดจนทักษะในการให้การปรึกษาแก่ผู้ป่วยและครอบครัวและประสานความร่วมมือในวิชาชีพและสหวิชาชีพ โดยมอบหมายให้ภาควิชาการพยาบาลผู้ใหญ่ กองการศึกษา เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการสอนรายวิชาการพยาบาลผู้สูงอายุ ในปีการศึกษา 2560 ได้จัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการพยาบาลผู้สูงอายุ แบ่งเป็นรายวิชาภาคทฤษฎี 2 หน่วยกิต ให้แก่นักเรียนพยาบาลชั้นปีที่ 2 ในภาคเรียนที่ 2 และรายวิชาภาคปฏิบัติ 1 หน่วยกิต ให้แก่นักเรียนพยาบาลชั้นปีที่ 3 ในภาคเรียนที่ 1 เนื้อหารายวิชาจะเน้นให้นักเรียนฝึกปฏิบัติการพยาบาลโดยประยุกต์ทฤษฎีการพยาบาลผู้สูงอายุเชิงชีวภาพและจิตสังคม การประเมินภาวะสุขภาพผู้สูงอายุ การพึ่งพาตนเอง ภาวะสมองเสื่อม ภาวะซึมเศร้า การใช้ยาและฤทธิ์ของยา การใช้กระบวนการพยาบาลใน

การดูแลผู้ป่วยผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณในภาวะเจ็บป่วยหนัก วิกฤต และเรื้อรัง ครอบคลุมระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน โดยมีการจัดการเรียนการสอนรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุ ได้จัดให้มีการฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุในหลายแหล่งฝึก ได้แก่ การฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยบนหอผู้ป่วย การดูแลผู้สูงอายุในชุมชนโดยจัดให้นักเรียนพยาบาลออกเยี่ยมบ้าน ผู้สูงอายุกับหน่วยบริการปฐมภูมิของโรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช การดูแลผู้สูงอายุ ณ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุจังหวัดปทุมธานี และการจัดกิจกรรมร่วมกับชมรมผู้สูงอายุของวิทยาลัยพยาบาลทหารอากาศ⁽⁷⁾ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนในภาคปฏิบัติที่ผ่านมายังไม่มีการศึกษาถึงผลที่ได้จากการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาประสบการณ์ของนักเรียนพยาบาลทหารอากาศ ชั้นปีที่ 3 ที่มีต่อการฝึกปฏิบัติรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพ และผลิตบัณฑิตพยาบาลวิชาชีพที่สามารถให้การดูแลและให้การพยาบาลผู้สูงอายุได้อย่างมีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาประสบการณ์การฝึกปฏิบัติรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุของนักเรียนพยาบาลทหารอากาศ ชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยพยาบาลทหารอากาศ

คำถามการวิจัย

นักเรียนพยาบาลทหารอากาศ ชั้นปีที่ 3 มีประสบการณ์ต่อการฝึกปฏิบัติรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุอย่างไร

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ นักเรียนพยาบาลทหารอากาศ ชั้นปีที่ 3 ที่กำลังศึกษาวิชาปฏิบัติการ

พยาบาลผู้สูงอายุ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 54 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ 1) รายงานการฝึกปฏิบัติการพยาบาลรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุ 2) บันทึกประสบการณ์ในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุ โดยให้ นพอ. เขียนเล่าประสบการณ์ในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุ

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยดำเนินการพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง โดยการชี้แจงวิธีและขั้นตอนการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่าง ระบุว่าข้อมูลที่ได้จะถูกเก็บเป็นความลับ ไม่สามารถระบุถึงตัวบุคคลได้ และจะนำเสนอเป็นภาพรวมเท่านั้น นอกจากนี้การเข้าร่วมวิจัยขึ้นอยู่กับความสมัครใจสามารถถอนตัวได้ตลอดเวลาโดยไม่มีผลกระทบใด ๆ กับการเรียนการสอนและการประเมินผลของวิชาแต่อย่างใด ภายหลังชี้แจงให้นักเรียนพยาบาลเซ็นยินยอมเข้าร่วมวิจัย (Informed consent)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยในครั้งนี้ ดำเนินการรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการมอบหมายให้นักเรียนพยาบาลทหารอากาศ เขียนบันทึกประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนและเขียนบอกเล่าความรู้สึกในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยผู้วิจัยนำบันทึกมาอ่านทำความเข้าใจทั้งหมดก่อน ซึ่งจะอ่านซ้ำไปมาจนเข้าใจแล้วนำมาพัฒนาเป็นแนวคิดที่พบจากข้อมูล (emerging themes) จากนั้นนำมารวบรวมเป็นกลุ่มเดียวกัน และพัฒนาเป็นแนวคิดหลัก

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่านักเรียนพยาบาลทหารอากาศ ชั้นปีที่ 3 มีประสบการณ์ต่อการฝึกปฏิบัติรายวิชาปฏิบัติการ

พยาบาลผู้สูงอายุ แบ่งออกเป็นเนื้อหาหลัก (major themers) 3 ประการ ได้แก่ 1) งานมอบหมาย 2) ความรู้หลากหลาย 3) การรับรู้ความเป็นผู้สูงอายุ โดยมีรายละเอียดของแต่ละเนื้อหาหลัก ดังนี้

งานมอบหมาย

ในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุ นักเรียนพยาบาลมีการเขียนถึงการมอบหมายในด้านปริมาณงานที่ได้รับมอบหมายโดยกล่าวถึงปริมาณงานมีความเหมาะสมกับเวลาและลักษณะรายวิชาที่ฝึกปฏิบัติการพยาบาล ดังนี้

“ปริมาณงานมีความเหมาะสมกับเวลา ไม่หนักเกินไป”

“ปริมาณงานเหมาะสม ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป เหมาะสมกับความสามารถและเวลา”

“งานที่ได้รับมอบหมายเหมาะสมกับลักษณะงาน ทำให้ดูแลครอบคลุมเป็นองค์รวม”

“งานมีความเหมาะสม ตรงประเด็นที่จะให้ศึกษาเกี่ยวกับการประเมิน และทฤษฎีผู้สูงอายุ”

“งานเหมาะสม ได้เห็นการใช้ชีวิตและปัญหาจริงของผู้สูงอายุ งานที่ได้รับมอบหมายเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา”

“ปริมาณพอเหมาะ ได้เรียนรู้ตามสภาพจริงของผู้สูงอายุ”

“ปริมาณงานกำลังดี ไม่มากเกินไป ทำให้เห็นปัญหาในชุมชนที่แท้จริง”

“ปริมาณงานพอดี ไม่หนัก ทำให้ได้ประสบการณ์การดูแลผู้สูงอายุ”

“งานที่ได้รับมอบหมายมีปริมาณพอดี และครอบคลุมข้อมูลที่ต้องได้จากการเยี่ยมบ้าน”

ทั้งนี้ นักเรียนพยาบาลยังมีการกล่าวถึงความเหมาะสมของงานมอบหมายกับลักษณะการฝึกปฏิบัติช่วยให้เกิดการเรียนรู้ทั้งการฝึกวางแผนการพยาบาล การศึกษาผู้ป่วยรายกรณี การศึกษาเคสเยี่ยมบ้านร่วมกับหน่วยบริการปฐมภูมิของโรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช การจัดกิจกรรมร่วมกับชมรมผู้สูงอายุ ดังนี้

“งานต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย ทำให้ช่วยมองเห็นปัญหาในผู้สูงอายุชัดเจนมากขึ้น”

“การเขียนใบงานการวางแผนให้การพยาบาล ดูแลผู้ป่วยสูงอายุที่ตนได้รับมอบหมายมีความเหมาะสม”

“การเยี่ยมบ้านเหมาะสม ได้ฝึกให้คำแนะนำแก่ผู้ป่วยในชุมชนตามสภาพความเป็นจริง”

“มีความเหมาะสม ทั้งการทำ Care plan และ Case study”

“Care plan และ content ช่วยให้เข้าใจพยาธิสภาพและการใช้ทฤษฎี”

“เยี่ยมบ้านกับหน่วย PCU ทำให้เรียนรู้ตรงจุด”

“การจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมสุขภาพ เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ทั้ง นพอ. และผู้สูงอายุ”

ความรู้หลากหลาย

ความรู้หลากหลายที่นักเรียนพยาบาลทหารอากาศได้รับการฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการเชื่อมโยงทฤษฎีกับความเสื่อมของผู้สูงอายุ การฝึกทักษะการประเมินสุขภาพของผู้สูงอายุด้วยแบบประเมินสุขภาพผู้สูงอายุแบบสมบูรณ์ การเชื่อมโยงปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุกับพยาธิสภาพและการพยาบาลผู้สูงอายุ ดังข้อความจากนักเรียนพยาบาล เช่น

การเชื่อมโยงทฤษฎีกับความเสื่อมของผู้สูงอายุ

“อาทิตย์แรกยังไม่ค่อยเข้าใจการเชื่อมโยงทฤษฎีกับความเสื่อมของผู้สูงอายุ แต่เมื่อทำ care plan บ่อย ๆ และกลับมาคิดทบทวน ทำให้เข้าใจมากขึ้น มองทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุได้มากขึ้น ได้ทำกิจกรรมให้ผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุ ยิ้ม มีความสุข ก็ดีใจมาก ๆ ทำให้มอบความสุขความรู้ให้ผู้สูงอายุ”

“ได้เชื่อมโยงทฤษฎีความสูงอายุกับอาการเจ็บป่วยหรือสิ่งที่พบในผู้ป่วยนอกตำรา ได้มีความรู้เกี่ยวกับโรค Dementia, Parkinson โรคเรื้อรังในผู้สูงอายุอย่างละเอียดและเห็นภาพตาม”

การฝึกทักษะการประเมินสุขภาพของผู้สูงอายุด้วยแบบประเมินสุขภาพผู้สูงอายุแบบสมบูรณ์

“ได้รับประสบการณ์จริง และได้ใช้แบบประเมินผู้สูงอายุตามความมุ่งหมายของรายวิชา รวมทั้งมีความเข้าใจในทฤษฎีผู้สูงอายุมากขึ้น ถือว่าการดำเนินการเรียนการสอนลักษณะนี้มีประสิทธิภาพในเรื่ององค์ความรู้”

“การใช้แบบประเมินผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์แบบ การเปรียบเทียบทฤษฎีของผู้สูงอายุกับผู้ป่วย/ผู้สูงอายุจริง ๆ”

“ได้รับความรู้เกี่ยวกับการใช้แบบประเมินในผู้สูงอายุ และการให้คำแนะนำที่แตกต่างกันออกไปจากออร์ดิฟิใหญ่”

การเชื่อมโยงปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุกับพยาธิสภาพและการพยาบาลผู้สูงอายุ

“ได้รับความรู้ในเรื่องการดูแลผู้ป่วยที่กระดูกหัก การ on skin tractions รวมถึงการพยาบาลผู้สูงอายุ การนำแบบประเมินมาใช้ การประยุกต์ใช้ทฤษฎีต่าง ๆ

“ได้รับประสบการณ์มากทั้งบนวอร์ด การไปเยี่ยมบ้าน การจัดกิจกรรมผู้สูงอายุกับชมรมผู้สูงอายุ วพอ. และการไปฝึกที่ศูนย์ผู้สูงอายุ เป็นประสบการณ์ที่ต่างกัน แม้เป็นผู้สูงอายุเหมือนกัน ทำให้มองปัญหาได้กว้างขวาง”

“ได้รับความรู้ในการพยาบาลและการดูแลผู้สูงอายุ ในหลากหลายสถานที่ หลากหลายบทบาท ทำให้เห็นภาพรวมว่าผู้สูงอายุในแต่ละที่มีความเป็นอยู่ มีสุขภาพต่างกันอย่างไร มีการดูแลตนเองหรือจากญาติ ลูกหลานอย่างไร ได้รับประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า การพูด การพบปะ การสร้างสัมพันธภาพ อีกทั้งยังได้รับความรู้ในการใช้แบบประเมิน การเชื่อมโยงทฤษฎีผู้สูงอายุ ทำให้มองเห็นภาพมากขึ้นกว่าที่เรียนในห้อง”

การรับรู้ความเป็นผู้สูงอายุ

การรับรู้ต่อการฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุ ของนักเรียนพยาบาลมีการรับรู้ที่ดีต่อผู้สูงอายุที่ได้พบเจอหรือได้ดูแล รับรู้ว่าผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีความต้องการการดูแลทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เป็นวัยที่มีความเปราะบาง มีคุณค่า ดังข้อความจากนักเรียนพยาบาล เช่น

“รู้สึกว่าคุณสูงอายุเป็นวัยที่ต้องมีการดูแลให้ครบถ้วนทั้งร่างกายและจิตใจ การพยาบาล การเข้าถึงผู้ดูแลหลักและผู้ดูแลรองของผู้สูงอายุ ต้องมองไปถึงสภาพแวดล้อมที่บ้าน และให้คำแนะนำตามสภาพแวดล้อมที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่”

“ผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีอารมณ์อ่อนไหว มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตสังคม การพยาบาลไม่ใช่แค่การฟื้นฟูสภาพร่างกายเท่านั้น แต่ยังต้องค้นหาความผิดปกติอย่างรอบด้าน ด้วยการประเมินอย่างสมบูรณ์แบบเพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตในบั้นปลายที่ดี”

“รู้สึกดีเวลาได้เห็นรอยยิ้มผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในศูนย์ คือตอนแรกใจคิดว่าไม่เอาผู้สูงอายุ ไม่ค่อยชอบ แต่พอเห็นหลาย ๆ อย่างทั้งจากวอร์ด ชุมชน ศูนย์ฯ แล้วรู้สึกถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ ชอบมากขึ้น เป็นใจยอมรับจากตอนแรก

ที่คิดว่ามันต้องยากมาก ๆ และ anti เปลี่ยนเป็นการพยายามปรับตัวแทน”

การเข้าถึงผู้สูงอายุ และการพยาบาลผู้สูงอายุมีความละเอียดอ่อน ต้องมีความรู้ความเข้าใจและเข้าถึงผู้สูงอายุ นักเรียนพยาบาลมีความรู้สึกที่ดีที่ได้ให้การพยาบาลผู้สูงอายุ และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้กับญาติหรือบุคคลในครอบครัวที่เป็นผู้สูงอายุได้ ดังข้อความจากนักเรียนพยาบาล เช่น

“เป็นบุคคลที่เราควรต้องใส่ใจเป็นพิเศษ ถ้าเข้าถึงจิตใจได้จะรับรู้ได้ถึงความรักและใจดี การแสดงออกของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ต้องรู้จักการเข้าหา”

“ทำให้มองเห็นว่าไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุ เราจะต้องเห็นดูแลแต่ละบุคคลเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งเรื่องร่างกายและจิตใจ ไม่ใช่เราจะใช้การดูแลได้เหมือนกันทุกคน ผู้สูงอายุมีการเสื่อมมาก ดังนั้นการที่เราจะดูแลก็ต้องใช้ความอ่อนโยน”

“การพยาบาลผู้สูงอายุต้องมีความเข้าใจและเข้าถึงความเป็นผู้สูงอายุโดยแท้จริงและต้องเน้นในเรื่องของจิตใจอีกด้วย พยาบาลจึงต้องมีความเข้าใจและเข้าถึงผู้สูงอายุให้มาก”

“การพยาบาลผู้สูงอายุ เป็นวิชาที่ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัยผู้สูงอายุที่แตกต่างกันไปจากวัยผู้ใหญ่ เป็นวิชาที่มีความสำคัญมาก นอกจากประยุกต์ในรายวิชาการพยาบาลแล้ว ยังสามารถนำไปใช้กับบุคคลในบ้านได้ด้วย”

“มีทัศนคติที่ดีต่อการพยาบาลผู้สูงอายุ รู้สึกว่าผู้สูงอายุหลาย ๆ ท่าน หากได้รับการดูแลหรือการพยาบาลที่ดี จะทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี ถ้ามีโอกาสก็อยากเป็นส่วนหนึ่งที่ดูแลผู้สูงอายุ”

“พยาบาลผู้สูงอายุ เป็นคนที่มีความอดทน ต้องเอาใจใส่ผู้ป่วย และต้องเข้าใจผู้สูงอายุเนื่องจากผู้สูงอายุบางรายอาจมีการหลงลืม”

“เป็นศาสตร์ที่ต้องใช้ความเข้าใจ เหมือนเด็กที่ต้องผ่านวัยผู้ใหญ่มีความคิดของตนเอง การพยาบาลต้องมีการปรับเปลี่ยนตามสภาพผู้สูงอายุเสมอ”

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า งานมอบหมายในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุ นักเรียน

พยาบาลกล่าวถึงปริมาณงานว่ามีความเหมาะสมกับเวลาและลักษณะรายวิชาที่ฝึกปฏิบัติการพยาบาล ทำให้ได้รับความรู้และประสบการณ์ในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุ เกิดการเรียนรู้ในเรื่องการฝึกวางแผนการพยาบาล การศึกษาผู้ป่วยรายกรณี การศึกษาเคสเยี่ยมบ้าน การจัดกิจกรรมร่วมกับชมรมผู้สูงอายุ ทั้งนี้เนื่องจากมาจากการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติของรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุมีการแบ่งนักเรียนกลุ่มละ 7-8 คน ระยะเวลาในการฝึกปฏิบัติ กลุ่มละ 3 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน มีการเตรียมความพร้อมและมอบหมายงานล่วงหน้า มีการกำหนดช่วงเวลาส่งงานที่ได้รับมอบหมายอย่างชัดเจน ทำให้นักเรียนมีระยะเวลาในการเตรียมตัวก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงาน อีกทั้งได้มีการมอบหมายให้นักเรียนพยาบาลได้ฝึกใช้แบบประเมินกับผู้ป่วยที่มีสุขภาพแข็งแรงในชมรมผู้สูงอายุ และใช้แบบประเมินสุขภาพกับผู้ป่วยที่เจ็บป่วยและได้รับการรักษาในโรงพยาบาล และมอบหมายให้นักเรียนพยาบาลได้ศึกษาผู้ป่วยรายกรณีเพื่อให้นักเรียนได้เข้าใจพยาธิสภาพของโรคที่ผู้สูงอายุเป็นและฝึกปฏิบัติการพยาบาลกับผู้ป่วยที่ได้รับมอบหมายให้ดูแล รวมถึงได้จัดให้มีการติดตามเยี่ยมผู้ป่วยสูงอายุในชุมชนและนำมาศึกษาเปรียบเทียบกันระหว่างผู้ป่วยสูงอายุที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้นักเรียนพยาบาลกล่าวถึงปริมาณงานว่าเหมาะสมกับระยะเวลาในการฝึกปฏิบัติ ได้รับความรู้และประสบการณ์ครบถ้วนตามลักษณะเนื้อหาของรายวิชา เนื่องจากการเตรียมความพร้อมก่อนฝึกภาคปฏิบัติจะมีส่วนช่วยให้นักเรียนพยาบาลมีการวางแผนพัฒนาตนเอง โดยการวิเคราะห์และประเมินตนเอง จะช่วยให้นักเรียนพยาบาลทราบถึงจุดแข็งและจุดที่ควรพัฒนา มีการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน รวมถึงสามารถวางแผนพัฒนาตนเองได้ก่อนการฝึกภาคปฏิบัติ⁽⁸⁾ สอดคล้องกับแนวคิดการวางแผนชีวิตวิชาชีพ คือ การกำหนดภาพอนาคตหรือเป้าหมายที่ชัดเจน เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาตนเองให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการ⁽⁹⁾

ความรู้หลากหลายที่นักเรียนพยาบาลทหารอากาศได้รับจากการฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่จะได้รับความรู้เกี่ยวกับการเชื่อมโยงทฤษฎีกับความรู้ของผู้สูงอายุ การฝึกทักษะการประเมินสุขภาพของผู้สูงอายุด้วยแบบประเมินสุขภาพผู้สูงอายุแบบสมบูรณ์ การเชื่อมโยงปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุกับพยาธิสภาพและการพยาบาลผู้สูงอายุ เช่น การดูแลผู้ป่วยทางออโรทีติกส์ การดูแลผู้สูงอายุที่มี

ปัญหาโรคสมองเสื่อม รวมถึงการได้รับประสบการณ์การดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ทั้งนี้เนื่องจากมาจากการจัดการเรียนการสอนในภาคปฏิบัติของรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุได้จัดให้มีการฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุในหลายแหล่งฝึก ได้แก่ การฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยบนหอผู้ป่วย การดูแลผู้สูงอายุในชุมชนโดยจัดให้นักเรียนพยาบาลออกเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุกับหน่วยบริการปฐมภูมิของโรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช การดูแลผู้สูงอายุ ณ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุจังหวัดปทุมธานี และการจัดกิจกรรมร่วมกับชมรมผู้สูงอายุของวิทยาลัยพยาบาลทหารอากาศ สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์นไดค์⁽¹⁰⁾ ที่ว่าการเข้าถึงและเข้าใจผู้สูงอายุ ชุมชนหรือสถานการณ์จริงจะเป็นห้องเรียนที่ดีที่สุด และบ้านควรเป็นโรงพยาบาลของผู้สูงอายุ การเรียนรู้จากสถานการณ์จริงเป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการเรียนรู้โดยเน้นการสร้างองค์ความรู้ของผู้เรียนมากกว่าการให้เนื้อหาโดยผู้สอน เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และการปฏิบัติระหว่างสิ่งที่เรียนกับชีวิตจริงให้เกิดความสัมพันธ์กันระหว่างความคิดรวบยอดของวิชาต่าง ๆ ผ่านกระบวนการพยาบาลโดยใช้หลักฐานเชิงประจักษ์และให้ชุมชนมีส่วนร่วมทำให้นักเรียนพยาบาลเข้าใจปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างลึกซึ้งและสามารถให้การดูแลผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพได้ในสถานการณ์ที่หลากหลาย อีกทั้งอาจารย์พยาบาลจำเป็นต้องสร้างบรรยากาศให้นักศึกษาพยาบาลได้เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุและสามารถประยุกต์ใช้องค์ความรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในบริบทหรือสภาวะแวดล้อมที่หลากหลาย ซึ่งรวมถึงในโรงพยาบาล ศูนย์ฟื้นฟูสถานที่ที่ให้บริการผู้สูงอายุระยะยาวที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ บ้านพักสำหรับผู้สูงอายุ และในชุมชน⁽¹¹⁾ และเป็นการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับวิธีการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งแตกต่างไปจากเดิมที่เน้นเนื้อหาและความรู้มากกว่าประสบการณ์ การเรียนรู้สาขาพยาบาลศาสตร์ในปัจจุบัน และในอนาคตต้องการพยาบาลที่สามารถคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาได้ รวมทั้งมีความคิดสร้างสรรค์และมีทักษะการติดต่อสื่อสาร และเป็นผู้มีความรู้ ผู้สำเร็จการศึกษาพยาบาลต้องได้รับการเตรียมพร้อมสำหรับการปฏิบัติโดยการศึกษาต้องมีภาคทฤษฎีที่เหมาะสม ภาคปฏิบัติในห้องทดลอง และการปฏิบัติพยาบาลในสถานการณ์จริง เพื่อให้เชื่อมโยงกับ

สภาพการณ์จริงให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล⁽⁵⁾

การรับรู้ความเป็นผู้สูงอายุของนักเรียนพยาบาลจะเป็นการรับรู้ที่ดีที่ได้พบเจอหรือได้ดูแลผู้สูงอายุ โดยนักเรียนพยาบาลรับรู้กับผู้สูงอายุเป็นวัยที่ต้องการการดูแลทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เป็นวัยที่มีความเปราะบาง มีคุณค่า ในส่วนของการพยาบาลผู้สูงอายุและการฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุ มีความเห็นว่าการพยาบาลผู้สูงอายุมีความละเอียดอ่อน ต้องมีความรู้ความเข้าใจและเข้าถึงผู้สูงอายุ อีกทั้งนักเรียนพยาบาลยังมีความรู้สึกที่ดีที่ได้ให้การพยาบาลผู้สูงอายุและสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้กับญาติหรือบุคคลในครอบครัวที่เป็นผู้สูงอายุได้ การที่นักเรียนพยาบาลทราบดีว่าอากาศมีการรับรู้ที่ดีต่อความเป็นผู้สูงอายุ อาจเนื่องมาจากวัฒนธรรมของสังคมไทยที่ส่งเสริมการให้ความเคารพต่อผู้สูงอายุ และให้ความสำคัญกับความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณสอดคล้องกับการศึกษาคุณค่าผู้สูงอายุภาพสะท้อนมุมมองจากคนสองวัยพบว่าถ้าเด็กอยู่ในบริบทหรือสภาพแวดล้อมที่ดีกับผู้สูงอายุก็จะมีแนวโน้มทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุ⁽¹²⁾ และส่วนหนึ่งน่าจะมาจากอาจารย์นิเทศได้มีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ นักเรียนพยาบาล ขณะขึ้นฝึกปฏิบัติการพยาบาลอยู่อย่างสม่ำเสมอ การที่นักเรียนพยาบาลการรับรู้หรือมุมมองที่ดีต่อผู้สูงอายุ จึงทำให้ นักเรียนมีการปฏิบัติการพยาบาลที่ดีต่อผู้สูงอายุ ซึ่งการเรียนการสอนเพื่อการดูแลผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพควรประกอบด้วยการปลูกฝังให้มีเจตคติที่ถูกต้องต่อผู้สูงอายุ ทัศนคติที่ถูกต้องเป็นองค์ประกอบแรกที่มีความสำคัญที่สุดที่จะต้องชี้ให้นักศึกษาพยาบาลหรือผู้ดูแลผู้สูงอายุตระหนักว่าตัวตนของเขามีเจตคติอย่างไรต่อผู้สูงอายุ (Attitude) ซึ่งทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อผู้สูงอายุ เป็นความคิด ความรู้สึกอารมณ์ที่มีต่อผู้สูงอายุ ทัศนคติอาจมีได้ทั้งทางบวกและทางลบ ฉะนั้นหากภาพที่คิดภาพที่มองผู้สูงอายุเป็นลบหรือทัศนคติต่อผู้สูงอายุเป็นลบจะเกิดอคติและส่งผลต่อพฤติกรรม การปฏิบัติดูแลผู้สูงอายุเป็นไปในทางลบ⁽¹⁰⁾ สอดคล้องกับการศึกษา ก่อนหน้า⁽¹³⁾ ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของนักศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชธานี ที่พบว่านักศึกษาที่มีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ มีมุมมองว่าผู้สูงอายุยังคงมีคุณค่า มีความรู้ความสามารถในแต่ละด้าน เป็นเหมือนคลังความรู้ภูมิปัญญาในการถ่ายทอดประสบการณ์ ตามความเชี่ยวชาญ

ของผู้สูงอายุในแต่ละด้าน ซึ่งก่อให้เกิดความภาคภูมิใจแก่ผู้สูงอายุว่ายังคงเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

จากผลการวิจัย ควรสนับสนุนให้นักเรียนพยาบาลได้ฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุในแหล่งฝึกที่มีความหลากหลายเช่นต่อไป เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีสู่การปฏิบัติ การพยาบาลได้ชัดเจนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาถึงการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุจากหลาย ๆ มุมมอง เช่น อาจารย์นิเทศ พยาบาลพี่เลี้ยงบนแหล่งฝึก เป็นต้น เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับประสบการณ์ที่นักเรียนพยาบาลได้รับการเรียนการฝึกปฏิบัติ

เอกสารอ้างอิง

1. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. World Population Prospects: The 2017 Revision, Key Findings and Advance Tables. Working Paper No. ESA/WP/248. New York: United Nation, 2017.
2. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. รายงานสถานการณ์ทางสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. 2561 (มกราคม-มีนาคม). กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2561.
3. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมตามแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564).
4. โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ. รายงานวิจัย: การสำรวจสภาวะผู้สูงอายุไทย ปี 2556 ภายใต้แผนงานส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและผู้พิการ กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วชิรพิมพ์, 2557.

5. วิภาดา คุณาวิทิตกุล. การเรียนการสอนสาขาพยาบาลศาสตร์ ในยุคศตวรรษที่ 21. พยาบาลสาร 2558;42(2): 152-6.
6. จินตนา ไพบูลย์ธนานนท์. การประเมินผลการจัดการเรียนการสอนวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคล ที่มีปัญหาสุขภาพ 2, เรื่องความผิดปกติของอวัยวะรับสัมผัส, วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีกรุงเทพฯ. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพฯ. 2556;29(2): 95-102.
7. วิทยาลัยพยาบาลทหารอากาศ กรมแพทย์ทหารอากาศ. มคอ. 4 รายละเอียดของประสบการณ์ภาคสนาม หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2555. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยพยาบาลทหารอากาศ, 2555.
8. นงนภัทร รุ่งเนย และ จันทรีจิรา สีสว่าง. ผลของการส่งเสริมการพัฒนาตนเองเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการฝึกภาคปฏิบัติต่อความรู้และทักษะการปฏิบัติการพยาบาลในหอผู้ป่วยหนักของนักศึกษาพยาบาล. วารสารวิทยาลัยพยาบาล พระปกเกล้า จันทบุรี 2559;27(2): 29-38.
9. Donner, G. J., & Wheeler, M. M. Taking control of your career: A handbook for health professionals. Toronto: Mosby/Elsevier; 2009.
10. Thorndike E. Thorndike's Connectionism Theory. อ้างถึงใน สุรางค์ โค้วตระกูล. ศาสตร์การสอน. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
11. วณิดา มงคลสินธุ์. การดูแลผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ: การเรียนการสอนพยาบาล. วารสารเกื้อการุณย์ 2557: 21(2):7-17.
12. กาญจนา ตั้งชลทิพย์และคณะ. คุณค่าผู้สูงอายุ : ภาพสะท้อนมุมมองจากคนสองวัย. ในสุชาดา ทวี สิทธิ และสวรีย์ บุญमानนท์ (บรรณาธิการ). ประชากรและสังคม 2553: คุณค่าผู้สูงอายุในสายตาสังคมไทย. เอกสารวิชาการสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. นครปฐม: สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม; 2553.
13. ณิชชา ตระการจันทร์. ทิศนคติต่อผู้สูงอายุของนักศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชธานี. การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ราชธานีวิชาการ ครั้งที่ 3: นวัตกรรมที่พลิกโฉมสังคมโลก, 25 พฤษภาคม 2561. อุตรธานี: มหาวิทยาลัยราชธานี; 2561.